

Adelyne Cross-Eriksson (1905–1979) – Levande Verkstads grundare

---

"Barn målar bilder som både vi och de uppskattar enormt. Vuxna är rädda, därför att de felaktigt tror att skapande innebär noggrant hantverk. Rädsla, mindervärdeskänslor, brist på tillfällen, tid och uppmuntran är de största hindren för att uttrycka sig själv – antingen det gäller att tala, sjunga, dansa, måla eller helt enkelt att klä sig.

Foto: Walter Hirsch,

Vem som helst kan måla!

Alla har något att säga!

Var och en har ett särskilt sätt att uttrycka sig på. När man arbetar skapande utvecklas man och blir skicklig, får självförtroende och uttrycker mer av sig själv.

En dag ska alla människor delta i skapande verksamheter. Man kommer att förstå, att det inte är ett privilegium för några få – utan en nödvändighet för alla."

Adelyne Cross-Eriksson,
flygblad i San Fransisco 1947

Adelyne Cross-Eriksson kom till Sverige 1950. Med sig i bagaget hade hon en mängd erfarenheter från sina år som konstnär och pedagog; hon hade i USA varit knuten till New Bauhaus i Chicago, den skola som hade vidareutvecklat den tyska Bauhausrörelsens idéer, och byggde utifrån detta upp den pedagogik som sedermera skulle bli Levande Verkstad. Verksamheten startade med kortare kurser inom kursverksamheten vid Stockholms universitet och inom Svenska Slöjdföreningen.

De ideologiska strömningarna under 1960-talet sammanföll i stora delar med Bauhauspedagogiken och 1967 ordnades en introduktionsvecka med praktiska övningar på Nationalmuseum. Adelyne berättade om sina upplevelser av New Bauhaus och under en avslutande debattkväll föddes beslutet att starta Levande Verkstad på Birkagården i Stockholm.

Idéerna bakom Bauhaus metod för att frigöra den skapande förmågan formulerades så här:

- att stimulera elevernas självförtroende
- att få dem att undvika konventionella tankemönster
- att bereda väg för egna erfarenheter

Med sin demokratiska framtoning har pedagogiken ett drag av amatörism och lättillgänglighet, som skiljer den från andra skolor. Det är en paradox, för Levande Verkstad

bygger på ett djupt tankeinnehåll och på idéer som till stor del varit nya och banbrytande för sin tid.

Den nu tvååriga pedagogutbildningen har funnits i Stockholm sedan 1968. Mellan 1992 och 2007 var den belägen på Långbro folkhögskola. Sedan januari 2008 har skolan sina lokaler i Skärholmens centrum och har bytt namn till Södra Stockholms folkhögskola. Här vidareutbildas människor med många olika erfarenheter från konstnärliga, pedagogiska och sociala yrken.

Ur boken *Människor är skapande!* av Olle Hallström

Vid Levande Verkstad i Stockholm utbildas vart annat år ett tjugotal personer att leda skapande verksamhet på förskolor, fritidshem och andra institutioner. Skolan har funnits sedan 1968 och blivit känd för sin pedagogik, som i första hand syftar till att frigöra de skapande resurserna. Med sin demokratiska framtoning har den ett drag av amatörism och lättillgänglighet, som skiljer den från andra skolor. Det är en paradox, för Levande Verkstad bygger på ett djupt tankeinnehåll och på idéer som till stor del varit nya för oss.

När Adelyne Cross-Eriksson gick bort 1979 hade hon blivit känd som skaparen av Levande Verkstad. Med sin konstundervisning hade hon fört över en viktig tradition till Sverige, Bauhauspedagogiken, som dittills mest varit känd bara av konsthistoriker och arkitekter. Den tyska Bauhauskolan hade haft ett enastående inflytande över formgivning och arkitektur alltifrån 1920-talet, och framgångarna berodde främst på radikala problemanalyser och okonventionella lösningar. Adelyne började 1939 i en amerikansk avläggare, New Bauhaus i Chicago, som senare blev Institute of Design. Där blev hon elev och kollega till Laszlo Moholy-Nagy, den legendariske ungraren som gav Bauhaus en ledande roll inom funktionalism, vid övergången från konsthantverk till industriell formgivning.

Adelyne var själv en mycket skicklig konstnär, och under 1930-talet var hon välkänd i USA som medlem i en grupp av socialt engagerade målare. Hennes främsta förebilder var de stora mexikanerna Siquieros, Oroscos och Riviera, som hon lärde känna under flera studieresor till Mexico. Hon lärde sig av dem de olika medlen för att intensifiera uttrycket och förhöja verklighetsupplevelsen hos en bild. Hon ansåg att allt konststudium måste syfta till kunskap om verkan av rörelse, riktning, form och färg.

Primärt var det ändå det personliga uttrycket som var viktigast, modet att ge ut något av sig själv. Inom Bauhaus hade man utarbetat en metod för att frigöra skapandet som Adelyne sammanfattade så här:

- att stimulera elevernas självförtroende
- att få dem att undvika konventionella tankemönster
- att bereda väg för egna erfarenheter

Efter åren på Bauhaus slog sig Adelyne samman med andra elever och startade en konstskola i San Fransisco, som fick en enastående framgång. Adelyne inriktade övningarna på att ge eleverna större självförtroende och trygghet i gruppen. I mitten av 40-talet har hon fulländat sin pedagogik – i allt väsentligt är den densamma som Levande Verkstad.

Adelyne kom till Sverige 1950. Under flera år undervisade hon vid Kursverksamheten vid Stockholms Högskola och så småningom blev Svenska Slöjdföreningen intresserad. Adelyne engagerades för sommarkurser som blev mycket uppmärksammade, bl.a i Leksand från början av 1960-talet.

De ideologiska strömningarna under decenniet sammanföll i stora delar med Bauhauspedagogiken och 1967 ordnades en introduktionsvecka med praktiska övningar på Nationalmuseum. Adelyne berättade om sina upplevelser av Bauhaus i Chicago, och under en avslutande debattkväll föddes beslutet att starta Levande Verkstad på Birkagården i Stockholm.

Stämningarna under 1960-talet i Sverige hade stora likheter med 1930-talets USA, med kollektivt tänkande, solidaritet och en renässans för folkets kultur. Adelyne var under flera år ledare inom Roosevelts projekt för arbetslösa konstnärer. Ett viktigt mål var att göra konsten och skapandet tillgängligt för vanliga människor. Den folkbildnings-tanken lämnade hon aldrig, den blev en naturlig del av henne själv. Hon var en optimistisk och generös människa som på ett märkligt sätt påverkade alla människor i sin omgivning, ett möte med henne kunde ge livet en ny färdriktning.